

PLANINARSKO-ALPINISTIČKI KLUB MOSOR

PRAVILA PONAŠANJA PLANINARA (KODEKS ČASTI)

UVOD

Od osnivanja Srpskog planinskog društva u Beogradu 1901. godine, planinarstvo u Srbiji steklo je dugogodišnju tradiciju i nepisana pravila ponašanja.

U celokupnom proteklom periodu na taj način se formirala ličnost planinara koji živi i ispoljava svoju planinarsku aktivnost u Srbiji.

Zbog potrebe očuvanja neobičnih lepota naših planina, radi preciziranja kako se pripremiti za odlazak u planinu i kako se ponašati u planini, ukazala se potreba za propisivanjem PRAVILA PONAŠANJA.

1. Opšta načela

Poštujući opredeljenja planinarskih organizacija u Srbiji da pravila ponašanja podvedu pod naziv «Kodeks časti», planinari Srbije zauzeli su stav da se Kodeks časti ili pravila ponašanja odnose ne samo na planinare u Srbiji, već i na planinare u svim zemljama sveta i izrazili želju da se postojeća Pravila ili Kodeksi nazovu PRAVILA PONAŠANJA PLANINARA.

2. Osnovne odredbe

Pravila ponašanja obavezuju planinara u njegovom celokupnom radu i ponašanju bez obzira da li taj rad ima neposrednu ili posrednu vezu sa planinarstvom.

Svaki član planinarskih društava u Srbiji obavezuje se da će postupati po ovim Pravilima i da će, u slučaju povrede njihovih načela, odgovarati pred Većem časti svog društva ili Većem časti Planinarskog saveza Srbije.

Samo savesno pridržavanje ovih pravila daje članu planinarskog društva pravo da se smatra planinarom.

3. Zaštita prirode i čovekove sredine

Prirodne lepote planina su blago iz kojeg planinarstvo crpi svoju snagu. Zaštita i negovanje prirode od najšireg je društvenog značaja. Od te zaštite planinarstvo zavisi, pa je utoliko pre dužno da prirodu dosledno poštuje i da u tome služi ostalima za primer.

Masovno zalaženje u planine, savremena saobraćajna tehnika i ostala dostignuća civilizacije sve više ugrožavaju prvobitnost planinarskog sveta. Zato je briga o zaštiti čovekove sredine i prirode zadatak svakog planinara.

Pored opšte zaštite životne sredine, posebna dužnost planinara je da brine o zaštiti prirodnih predela koju su neposredno ili posredno povezani sa planinarstvom.

Posebno je važna zaštita planinskih predela, nacionalnih parkova, planinskog bilja i životinja, pre svega zaštićenog cveća i životinja, planinskih voda, planinskog vazduha i okoline.

Planinar treba naročito ličnim primerom i ponašanjem da doprinosi očuvanju planinske sredine na sledeći način:

- ✓ Na planinarskim stazama, a posebno na vrhovima, odmorištima i vidikovcima da ne ostavlja i ne baca otpatke i ostatke jela, ambalažu i sl. već da ih sakuplja, stavlja u ranac ili u posebnu ponetu kesu i odnosi do prvog đubrišta.
- ✓ Ne izaziva buku vikanjem i aparatima, ne pokreće kamenje koje može da ugrozi život ljudi i divljači, ne loži vatru u šumi ili blizu šume, ne kida cveće – bez obzira da li je zaštićeno ili nije, ne oštećuje planinske pašnjake, građevine i sadnice.
- ✓ Uvek misli na to da i oni koje će u planinu doći za njim ili posle njega imaju pravo na neokrnjenu i čistu životnu sredinu ili prostor.

Posebnu zaštitu planinar ostvaruje prema planinskom folkloru i ostalim specifičnostima planinskog sveta.

4. Humanost

Planinarstvo, u najširem smislu reči, najlakše je dostupno i najviše prilagođeno svakome. Zato je postalo masovno, planinarska društva se množe, broj planinara i posetilaca planina iz godine u godinu raste.

Opuštanje u planinskom ambijentu je najprirodniji i vrlo efikasan način psihofizičkog i fizičkog okrepljenja, najkorisnije provedeno slobodno vreme u krugu porodice, prijatelja i drugova a pogoduje čoveku od detinjstva do starosti.

Planinarstvo u Srbiji se stalno time rukovodilo i na tome razvijalo, sagledavajući u tome svoj osnovni cilj i svrhu. Zbog toga planinarska društva i njihovi članovi moraju nastojati da u svet planina privuku što više ljubitelja prirode.

Privlačnost i lepotu planina treba dopunjavati prisnim i ljudskim odnosima i pravom planinarskom atmosferom. Ona mora da vlada kako među planinarima, tako i svuda u planinama. Takva atmosfera stvara se samo pravim drugarstvom i solidarnošću i u najtežim situacijama, nesebičnom pomoći, obzirnošću, samosavlađivanjem, disciplinom, hrabrošću, požrtvovanošću, skromnošću, prirodnom spontanošću, ukratko - među planinarima mora da vlada prava demokratija, solidarnost i humanost.

5. Planinarsko društvo

Drugarstvo i vernost su za planinarstvo od bitnog značaja. Oni su uslov za njegov opstanak i razvoj. Nijednom planinaru, čak ni najzagriženijem «solisti» ne nedostaje osećaj drugarstva.

Pri tome, važno je opšte poznato životno pravilo o prijatnosti zajedničkog druženja i uživanja, ali i ispoljavanja pravog drugarstva prilikom pojave iznenadnih teškoća i opasnosti koje se mogu doživeti na svakom koraku u planinama.

Zahtevi i potrebe za pravim drugarstvom u planini moraju uvek prevazići bilo kakve nesporazume i ponašanja koja nisu u skladu sa drugarstvom.

6. Drugarska pomoć

Važna je iskena i nesebična drugarska pomoć.

Pomoć se ogleda u:

- ✓ Vidu saveta i upozorenja iskusnih neiskusnim ili neopreznim planinarima o pravilnom hodanju, predahu, ishrani, oblačenju, opremi, orijentaciji, opasnostima, postupcima ako se desi nesreća...
- ✓ Neposrednoj pomoći umornim, iscrpljenim, ugroženim ili povređenim planinarima, a naročito brza pomoć u nesreći.

Pružanje pomoći nije samo dužnost Gorske službe spasavanja već i moralna obaveza svakog pojedinca.

Svako, prema svojoj snazi, znanju, iskustvu i sredstvima kojim raspolaže, treba da pomogne drugom čoveku u nevolji.

Pomoć mora da bude srdačna, nesebična, humana, ohrabrujuća, spontana drugarska dužnost koja NIKADA ne zahteva nagradu, a predstavlja pravu ljudsku toplinu i moralni oslonac.

Ugroženi ne sme steći utisak da mu se pomaže bezvoljno, usiljeno, samo zbog obaveze ili, čak, zbog eventualne nagrade.

7. Gorska služba spasavanja (GSS)

Posebno je značajna pomoć koju pruža GSS prilikom nesreća u planinama. Ranije pomenute opšte dužnosti drugarstva ovde poprimaju poseban kvalitet.

Od gorskog spasioca, koji se dobrovoljno obavezao i osposobio za pružanje pomoći i spasavanje opravdano se očekuje da će se ODMAH, bez oklevanja, uz svesrdno zalaganje, odazvati prvom pozivu u pomoć i sa potpunim osećanjem odgovornosti obaviti svoj plemeniti zadatak.

Moralni lik gorskog spasioca izgrađen tokom više desetina godina teškog iskustva spasavanja u planini, mora uvek da služi kao svetao primer najplemenitijih planinara.

8. Primanje pomoći

Dužnost svakog planinara je da oprezno hoda po planinama, da bude odlično, naročito u zimskim uslovima, fizički pripremljen i prema odgovarajućem godišnjem dobu, odgovarajuće opremljen.

To mu nalaže odgovornost prema samom sebi i drugarska OBAVEZA PREMA OSTALIMA. Na taj način, ređe će mu biti potrebna pomoć, pa će utoliko pre i lakše moći da pomaže drugima.

ODLAZAK U PLANINE BEZ DOBRE FIZIČKE KONDICIJE IZRAZ JE NEODGOVORNOG ODNOSA PREMA CELOJ GRUPI KOJU NEDOVOLJNO PRIPREMLJENI PLANINAR ZADRŽAVA I SPREČAVA DA NA VREME ISPUNI SVOJ ZADATAK.

Planinar u nevolji treba, pre svega, sam sebi da pomogne. U pomoć poziva samo onda kada nije u stanju da sam sebi pomogne.

Pomoć prima sa svom obzirnošću i saraduje i olakšava napore onih koji su mu pritekli u pomoć. Mora da ostane hladnokrvan u svakoj situaciji, bez panike i smetenosti. Nije dostojno planinara da postavlja preterane zahteve, da se ne savlađuje u izrazima bola, naročito ako svojim ponašanjem nepovoljno utiče na ostale povređene.

9. Nagrada za pomoć

Najlepša nagrada onome ko pomaže jeste saznanje da je obavio svoju ljudsku dužnost. Sa takvom svešću prima i pohvalu. Nije dobro da se sam hvali ili čak, da precenjuje svoje zasluge. Naročito ne sme da prima veće priznanje na račun ostalih koji su učestvovali u spasavanju, odnosno pružanju pomoći.

Spasilac bi grubo prekršio načelo planinarske etike ako bi od povređenog – spasenog, primio ili čak ZAHTEVAO NOVAC ILI NAGRADU ZA POMOĆ.

Planinar koji je primio pomoć dužan je da se pomagaču na odgovarajući način iskreno zahvali.

10. Pozdravljanje

Lep planinarski običaj je da se planinari međusobno pozdravljaju. To je vidljiv znak planinarskog drugarstva i poštovanja prvobitnih običaja. Pozdrav treba da bude kulturni, uljudan, po mogućstvu srdačan. Nije lepo čekati na pozdrav. Mlađi pozdravljaju starijeg, muškarci ženu.

Lepo je ako oni koji idu na turu pozdravljaju one koji se sa ture vraćaju, time im odaju priznanje za već obavljen planinarski uspon.

Neljubazno je i nije drugarski ako pozdrav primaš sa visine i ako uopšte ne otpozdraviš.

11. Odnosi među planinarima

Svuda u društvu, a naročito u planinama, mora da važi načelo ravnopravnosti među planinarima. Sa pravim planinarstvom nespojive su bilo kakve socijalne, nacionalne, rasne i druge razlike. U planinama je posebno važna saradnja svih naših planinara i međunarodna solidarnost. Stranci koji dolaze nama kao gosti i prijatelji naše zemlje moraju da osete našu prisnost.

Ali ravnopravnost ne znači automatsko izjednačavanje. Posebno se u planinama mora izražavati načelo solidarnosti, međusobno razumevanje, obzirnost prema prirodnim, socijalnim, zdravstvenim, starosnim, polnim i drugim razlikama između pojedinaca, što iziskuje uzajamno uvažavanje i posebno ponašanje. Načela humanosti i drugarstva ovde su posebno istaknuta.

U planinarstvu uopšte važi osnovno pravilo da apsolutnu prednost u planini imaju bolesni, deca i žene.

Uvrežena je planinarska praksa da iskusniji i otporniji daju prednost manje iskusnima i slabijima, mlađi starijima. Iskusniji stariji planinari prenose svoje iskustvo mlađima, koji ga uvažavaju. Pri tome, važno je da očuvamo drugarski odnos i međusobno razumevanje. Potrebe i želje jednih i drugih treba usklađivati sa novim mogućnostima koje za planinarstvo otvara opšti društveni razvoj. Stara iskustva treba prilagoditi novim uslovima, dalje razvijati i osavremenjavati planinarstvo.

U planinarskoj praksi izgrađena su mnoga precizna pravila ponašanja u nekim svakodnevnim okolnostima. Na primer:

- ✓ Pri susretu na uskim planinarskim stazama spretniji, jači i naročito mlađi sklanja se pred slabijim (starijim);
- ✓ Na prelazima preko opasnih mesta, snega, vode i slično prepuštamo povoljniji položaj slabijem;
- ✓ U zajedničkim akcijama (penjanja, spasavanja, prenošenja tereta i slično) napornije zadatke preuzima stručno osposobljeniji i jači;
- ✓ Za vreme odmora ili u predahu na vrhu ili u planinarskom domu, ustupamo udobnije mesto slabijem;
- ✓ Kada noćimo, naročito ako su planinarski dom ili sklonište prenatrpani, ustupi ćemo krevet ili bolji ležaj slabijem.

Za hodanje u grupi važe sledeća pravila:

- ✓ Za vreme hoda u grupi prvi mora da se ravna prema najslabijem;
- ✓ Kada se prvi zaustavi radi odmora ne sme to da učini na prvom, njemu ugodnom stajalištu već tako da svi planinari iza njega mogu udobno da predahnu. Ako je vreme hladno, vetrovito ili pada sneg, skrenuti pažnju svima, a naročito onima koji se lako znoje, da se presvuku, ogrnu ili obuku kako se ne bi hladili i zahtevali da se što pre, bez obzira na odmor koji je potreban drugima, krene dalje;
- ✓ Nikada ne krećite uzbrdo naglo, pokazujući eventualno svoju veću sposobnost, već umereno, tako da za vreme hoda možete da ubrzate tempo ako je potrebno i ako to mogu i ostali. Vrlo je ružno ako jurite napred, odmarate se sami, a kada vas ostali dostignu, opet odjurite napred i ne omogućite odmor ostalima kojima je potreban isto toliko ako ne i više nego vama.

U svim ovakvim i sličnim slučajevima mora vladati načelo solidarnosti.

12. Planinarski domovi

Planinarski domovi (kuće, skloništa, bivaci, zakloni) u prvom redu su namenjeni odmoru, ishrani i okrepljenju planinara. U tom pogledu se želje i potrebe planinara dosta razlikuju, a planinarski domovi - čak i najudobniji - ni izdaleka nisu opremljeni i snabdeveni tako da udovolje svim zahtevima.

Zato se od planinara zahteva da se strogo pridržava Pravilnika o poslovanju i upravljanju planinarskim domovima i Kućnog reda, da bude skroman, uviđavan i obziran prema drugim gostima i uslužnom osoblju. Pravila drugarstva i solidarnosti treba ovde da dođu do punog izražaja. Mora da vlada atmosfera prisnosti i topline, koja pomaže da se savladaju sve teškoće.

Za ovakvu atmosferu posebno je važno da uzmemo u obzir potrebe i želje ostalih planinara a još više pravilo da svojim željama i navikama ne izazivamo nezadovoljstvo drugih.

Potrebno je usklađivanje pa je stoga naročito važno obzirno ponašanje u sledećim slučajevima:

- ✓ U gužvi se ne gurajte i ne tražite prednost, već se stisnite koliko je to moguće; apsolutnu prednost imaju bolesni, deca i žene.
- ✓ Svaka buka smeta onom ko želi mir, a takvi su u planinama u većini, jer su u planinu došli da se odmore od napora. Zato u domu ne pravite buku, ne vičite, ne pravite galamu i ne razbijajte.
- ✓ Pevanje i sviranje neka budu tiho i podešeno, prilagođeno opštoj atmosferi u domu. Nije lepo da se u planinarskom domu galami i glasno uključuje radio, plejer i sl.
- ✓ Uživanje alkoholnih pića mora da bude umereno. Svakako nije pristojno da se planinar napije.
- ✓ Veselo raspoloženje je uobičajeno i poželjno u planinama, ali ne sme da se pretvori u opijanje i bančenje, koje smeta ostalima, a i inače nije u skladu sa planinarstvom.
- ✓ Iznad svega je važno čuvati noćni mir, tj. potpunu tišinu noću, kao što je utvrđeno u kućnom redu. Ko leže kasnije ili ustaje ranije, mora da bude posebno obziran.
- ✓ Samo u izuzetnim prilikama, ako su svi saglasni, planinarski razgovor u prijatnom društvu može da se produži koji sat.

U svim pomenutim sličnim okolnostima od opšte je koristi drugarsko reagovanje protiv prekršitelja.

Moralna obaveza svakog planinara, a ne samo domara, je da takve prekršaje osudi ili spreči.

13. Odnos prema planinarskoj organizaciji

Planinarstvo u Srbiji steklo je ugled i masovnost zahvaljujući dobroj organizaciji koju su stvorili i vodili odlični organizatori i nesebični, požrtvovani planinari. Zato je moralna obaveza svakog člana da koliko može razvija planinarsku organizaciju.

Prva opšta obaveza jeste da čuva njen ugled i da ga štiti tako što će se dosledno pridržavati utvrđenih planinarskih pravila i time uticati na ostale planinare.

Pripadnost planinarskoj organizaciji dalje nalaže moralnu obavezu da član savesno ispunjava članske obaveze, da uživa prava i pogodnosti člana po načelima ovih Pravila. Svaki planinar dužan je da se brine o očuvanju i zaštiti društvene imovine od štete; planinarskog doma, kuće, bivaka, planinarskih staza i putokaza, osiguranja na markiranim stazama, markacija i slično, kao i celokupne društvene imovine.

14. Funkcioneri planinarskih organa

Svaka funkcija u organima planinarske organizacije je počasna. Zasnovana je na poverenju članstva da će funkcioner svojim iskustvom, radom i zalaganjem unaprediti planinarstvo. Prva dužnost planinarskog funkcionera je da se pridržava ovih Pravila i da svojim ponašanjem bude pozitivan primer.

Zadatak mora obavljati brižljivo, prema svojim sposobnostima i znanju, u korist članstva, organizacije i u opštem interesu planinarstva.

Mora se brinuti o očuvanju društvene imovine i štedljivom i korisnom trošenju društvenih sredstava. Nesavesno ponašanje u tom pogledu smatramo težom povredom planinarskih pravila.

Odnos funkcionera prema ostalim planinarima mora da bude drugarski. Autoritet se ne stiče položajem, već se stvara radom i ponašanjem, a nikako naređivanjem ili pozivanjem na funkciju. Zato planinarski funkcioner ne može da zahteva nikakve posebne pogodnosti i prednosti, veće su samo njegove obaveze i odgovornost. I tu mora da važi potpuna ravnopravnost svih planinara.

Među planinarskim funkcionerima uopšte, naročito među funkcionerima iste organizacije, mora da vlada sloga, najtešnja drugarska saradnja,

savesna disciplina i osećanje zajedničke odgovornosti za preuzete zadatke. Takmičarski duh, zavist i slične slabosti narušavaju drugarsku radnu atmosferu, a i inače ne služe na čast planinaru. Usaglašavanje, sporazumevanje, zajedničko dogovaranje i podela rada jesu načela u izvršavanju zadataka.

15. Počasna priznanja

Za uspešan rad i dugogodišnju aktivnost u korist planinarstva, Planinarski savez Srbije dodeljuje planinarskim organizacijama i planinarima počasne značke, priznanja i pohvale. Počasnu značku nosimo u svečanim prilikama i na planinarskim priredbama, na levoj strani grudi, ali nikako ne prekriveno.

16. Veće časti

Članovi planinarskih društava odgovaraju za teže povrede odredaba ovih Pravila pred nadležnim Većem časti. Veće časti interveniše i u ostalim slučajevima kada nastaju društveni ili članski nesporazumi. Drugarska intervencija Veća sastoji se u svestranom objašnjavanju spornog predmeta, a pre svega u izmirivanju, uz neposrednu saradnju stranaka.

17. Vodič izleta

Vodič je planinar koji je bar jednom bio na planini na koju organizuje akciju, ili - u protivnom - iskusni planinar koji se prethodno, do detalja, upoznao sa svim od čega zavisi uspešna organizacija i čiji je zadatak da organizuje prevoz, smeštaj i boravak u planini i uspon na vrh, apsolutno bezbedno za sve učesnike akcije.

Vodič mora da bude autoritativan i neprikosnoven u svojim odlukama, a to će postići na taj način ako oni koje vodi znaju da je iskusni, da ih vodi pažljivo da se ne zamore i bezbednim putem, da ne luta, da u svakom trenutku zna šta hoće i da ima drugarski i prijateljski odnos prema njima.

Vodič se prijavljuje za organizovanje akcije po sopstvenoj inicijativi, na zahtev učesnika akcije ili rukovodstva društva.

Vodič nije «administrativac» ili «činovnik», već zvanično lice koje ne u svoje ime, već u ime društva, ali na ličnu odgovornost, organizuje akcije. On je pred zakonom odgovoran za sve eventualne nesreće koje se dese od trenutka polaska do trenutka povratka i za koje će krivično odgovarati, bez obzira da li je ili nije kriv za nečiju samovolju ili

nedisciplinovano ponašanje pojedinaca ili grupe učesnika akcije – koje je prouzrokovalo nemio ili neželjen (nesrećan) slučaj.

To je osnovno što svi učesnici akcije moraju da znaju o vodiču i njegovoj odgovornosti i da se, shodno tome i ponašaju.

Ukoliko vodi mlade, neiskusne planinare ili početnike, pogotovo ako akcija ima za cilj sticanje osnovnih znanja i iskustava u planini, a naročito ako se akcija izvodi u visokim planinama, vodič održava jedan ili više prethodnih sastanaka (na bližim izletištima, uz višečasovno pešačenje) sa učesnicima akcije na kojima će ih obavestiti i upoznati sa programom akcije, sa trasom puta, časovima pešačenja, (očekivanim) teškoćama, kako treba da se obuku, šta da ponesu od hrane i rezervne opreme...

Tom prilikom vodič treba da stekne utisak o fizičkoj spremi i drugim mogućnostima učesnika akcije i da im skrene pažnju da se fizički, pomoću treninga (trčanje, gimnastika...), pripreme za predstojeće napore.

«Jake» akcije na visoke planine (planinarske, alpinističke, smučarske i druge) u zemlji i inostranstvu, zahtevaju organizovane pripreme učesnika i sticanje izuzetne fizičke kondicije, o čemu vodič, bez ikakve improvizacije, mora da vodi računa.

18. Odnos prema vodiču

Što je vaše planinarsko (ili životno) iskustvo manje, to je vaša obaveza veća da se striktno držite programa, naređenja, saveta, ili uputstava vodiča.

Ne «trčite» napred ispred grupe, ne zaostajte iza grupe, a da se niste javili vodiču, ne idite na svoju «stranu», ili na svoju «akciju», a da se s tim nije saglasio vodič.

Ne mešajte se u rad vodiča, sem ako on ne zatraži vaše mišljenje ili vašu pomoć. Ne pravite probleme na putu ili u domu.

Sve što smatrate da nije u redu u pogledu odnosa vodiča prema vama lično, raspravite po povratku, javno u društvu uz činjenice i argumente, a ne proizvoljnim tvrdnjama, baziranim na vašoj povređenoj sujeti, tvrdoglavosti, nezrelom ili neodgovornom ponašanju ili nedoličnim postupcima.

❖ Izvorni dokument je Planinarskog saveza Srbije, prilagođen je i usvojen 15.02.2017. godine. Većem časti Planinarsko-alpinističkog kluba Mosor, Niš bez bitno značajnih izmena, u skladu sa potrebama kluba.